

Janusz Kowalski

Historyczny rozwój instytucji parafii w Kościele

Resovia Sacra. Studia Teologiczno-Filozoficzne Diecezji Rzeszowskiej 14-15,
159-167

2007-2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Ks. Janusz Kowalski

HISTORYCZNY ROZWÓJ INSTYTUCJI PARAFII W KOŚCIELE

Pod koniec III w. po n. Chr. chrześcijaństwo rozwijające się dotychczas głównie w miastach zakorzeniło się, przede wszystkim na wschodzie cesarstwa rzymskiego, na prowincji. Dotarcie chrześcijaństwa na wieś pociągnęło za sobą istotne zmiany w strukturze organizacyjnej Kościoła starożytnego, opartej jak dotąd przede wszystkim na miejskich gminach chrześcijańskich, którym przewodniczył biskup. Bezpośrednimi współpracownikami biskupa byli zwłaszcza diakoni, których pozycja w Kościele ówczesnym była znacznie silniejsza niż prezbiterów, czyli mówiąc dzisiejszym językiem, księży¹.

Dla posługi wiernym na wsi potrzeba było stworzyć odpowiednią organizację oraz posłać ludzi do pracy duszpasterskiej. Podobnie było także i w dużych ośrodkach miejskich jak Rzym, Antiochia, Aleksandria, gdzie osoba biskupa nie była w stanie zapewnić opieki duszpasterskiej. Stąd biskupi Rzymu Kalikst I, Feliks, Marcein I oraz Sylwester I – ich pontyfikaty przypadły na koniec III i początek IV wieku – podzielili miasto na kilka ośrodków duszpasterskich.

Początkowo biskupi nie chcąc wypuścić ze swych rąk duszpasterstwa poza miastem konsekrowali dla posługi duszpasterskiej wiernych na wsi biskupów wiejskich. Rozbijało to jednak jedność rządów na terenie podległym biskupowi miasta, stąd synod w Ancyrze w 314 r. ograniczył zakres uprawnień biskupów konsekrowanych dla ośrodków wiejskich – kanon 13 zakazywał im święcić diakonów i prezbiterów tak wiejskich jak i miejskich.

¹ S. Nagy, *Diakon*, w: *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki i inni, Lublin – Kraków 2002, s. 306; S. Nabywaniec, *Archidiakon*, w: *Leksykon Teologii Pastoralnej*, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin, 2006, s. 76.

Biskupi wiejscy nie mogli więc w pełni wykorzystywać swej władzy wynikającej z sakry biskupiej². Synod w Sardynce w 343 r. poszedł jeszcze dalej i zabronił zakładania na wsi i w małych miasteczkach ośrodków duszpasterskich, którym przewodniczyłby biskup³, aby jak to uzasadniano „godność biskupa nie poniosła szkody”. Dla obsługi ludu wiejskiego synod ten nakazywał posyłać na wieś prezbiterów. Mieli oni w imieniu biskupa miejskiego prowadzić duszpasterstwo na wsi. Biskupi wiejscy utracili prawa wynikające z sakry i zaniknęły całkowicie do końca VIII w.⁴ Kapłani na wsi nie mogli chrzczyć i głosić słowa Bożego bez zgody biskupa miejskiego – leżało to nadal w gestii biskupa miejskiego zgodnie z decyzją synodu w Laodycei w 380 r.⁵, a instytucja palcówek duszpasterskich na wsi miała być tylko przejściowa. Stało się jednak inaczej.

Kapłanów zobowiązano do stałej rezydencji na wsi, a ośrodki duszpasterskie przez nich poprowadzone zaczęto w V i VI w. określać mianem paroikia, czyli parafia. Wówczas też poszerzony został zakres uprawnień kapłanów na wsi. Mogli już organizować nabożeństwa liturgiczne, głosić kazania, udzielać sakramentu pokuty i chrztu św. W V i VI w. parafie zaczęły powstawać także w zachodnich częściach imperium rzymskiego – w Galii (dzisiejsza Francja), Hiszpanii⁶, Włoszech i w Germanii (dzisiejsza Nadrenia w Niemczech). Od tego czasu można mówić już o stałej i coraz bardziej gęstej sieci parafialnej. Sobór powszechny w Chalcedonie po raz pierwszy oficjalnie wymienił parafie wiejskie. Ostateczny kształt formalno-prawny parafiom, głównie na Wschodzie nadało prawodawstwo cesarza Justyniana Wielkiego w połowie VI w. Otrzymały one osobowość prawną. Podstawą terytorialną parafii stała się wieś – *vicus* lub osada – *villa*, względnie kompleks posiadłości ziemskich.

Po przyjęciu chrztu przez króla Franków Chlodwiga ok. 500 r. w epoce dynastii Merowingów nastąpił we Frankonii wielki rozwój sieci parafialnej, obejmująca ogół wsi frankońskich. Prawodawstwo z okresu cesarza Karola Wielkiego z 818 r. tzw. kapitularz, nakazywał w każdej wsi budowę kościo-

² *Acta synodalia ab anno 50 ad annum 381*, układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2006, s. 65.

³ Tamże, s. 150.

⁴ K. Bihlmayer, H. Tüchle, *Historia Kościoła*, t. 1, *Starożytność chrześcijańska*, Warszawa 1971, s. 310.

⁵ Tamże.

⁶ Zob. G. Czochara, *Początki chrześcijaństwa w Hiszpanii i pisarze hiszpańsko-rzymscy*, „Analekta Cracoviensia”, R. 35 (2003), s. 315.

ła. W myśl tego polecenia jeszcze w X i XI w. we Frankonii kontynuowano proces budowy kościołów wiejskich i zakładania nowych parafii, popierany przez świeckich feudałów frankońskich, duchowieństwo świeckie i zakonne. Ponieważ Frankonia pokryta była już wystarczająco siecią parafii wiejskich proces ten przesunął się w kierunku wschodnim – Frankonia Wschodnia, czyli terem dzisiejszych Niemiec, obejmując tak tereny dawno schrystianizowane jak i nowo włączone do Kościoła, głównie Saksonię.

Podobnie działo się w innych częściach Europy zachodniej: w Hiszpanii i na ziemiach słowiańskich i na Węgrzech. Wyjątek stanowiły wyspy brytyjskie, gdzie duszpasterstwo długo opierało się nie o sieć parafialną, ale gęstą sieć klasztorów i kościołów klasztornych.

Negatywnym zjawiskiem wynikającym z germańskich pojęć prawnych była powstała w krajach germańskich, głównie we Frankonii, instytucja kościołów prywatnych. Fundator kościoła uważał go za swą własność a duchownych pracujących przy kościele prywatnym traktował w kategorii pracownika najemnego. Praktyka ta uzależniała duchownych bardziej od władzy świeckiej niż duchownej, w tym przypadku od biskupa. Karol Wielki i jego następca Ludwik Pobożny usiłowali uwolnić duchowieństwo parafialne od tej zależności, ale bezskutecznie. Podejmował taką próbę i biskup Hinkmar z Reims oraz papież Eugeniusz II, Leon IV i Mikołaj Wielki. Dopiero jednak reforma gregoriańska w XI i XII w. uporała się częściowo z tym problemem.

W tym też czasie, do końca XII w. zakończył się proces organizowania i zagęszczania sieci parafialnej w Europie Zachodniej. Trwał on nadal w Skandynawii, Polsce, Czechach, na Węgrzech i wśród Słowian Połabskich. W ramach walki z kościołami prywatnymi pap. Aleksander III uzależnił w 1170 r. zakładanie parafii od zgody biskupa. Określone też zostały kanonicznie, w sposób precyzyjny, uprawnienia i powinności proboszczów. Do tzw. *cura animarum* czyli troski duszpasterskiej proboszcza zaliczono: szafarstwo sakramentów świętych, celebrę niedzielnej i świątecznej Mszy św., z polecenia zaś soboru laterańskiego IV z 1215 r. głoszenie kazań, nauczanie katechetyczne i troskę o biednych i chorych w parafii. Wcześniejszy sobór, laterański III z 1179 r. przewyciężył instytucję kościołów prywatnych. Instytucja ta została mocno osłabiona w tzw. konkordacie wormackim. Począwszy od XI w. synody kościelne zastępowały kościoły prywatne prawem patronatu i prezenty. Dekrety Gracjana – zbiór praw kościelnych oraz prawodawstwo pap. Aleksandra III precyzowało, że prawo prezenty, czyli przedstawiania biskupowi kandydata na stanowisko proboszcza wynika nie tyle z faktu fundacji kościoła, co z „wdzięczności Kościoła” za fun-

dację. Od 1096 r. wprowadzano praktykę, że tylko biskup może nadawać urząd proboszcza.

W średniowieczu ukształtowały się instytucje parafialne, takie jak szpitale i szkoły. Instytucje te związane dotąd z ośrodkami klasztornymi stały się z nakazu synodów i biskupów funkcjami parafii. Zaczęły powstawać szpitale parafialne pełniące zadania przytułków dla ubogich, i chorych oraz szkoły parafialne kształcące w zakresie podstawowej znajomości czytania pisaną – synody polskie nakazywały nauczać w języku polskim, rachowania, katechizmu i podstaw łaciny, śpiewu oraz znajomości kalendarza liturgicznego. Pierwsze szkoły parafialne, aczkolwiek bardzo nieliczne pojawiały się od VI w.

Zatem od czasów średniowiecza parafie odgrywały istotną rolę nie tylko w życiu Kościoła ale i społeczeństwa oraz państwa. Stanowiły najważniejszą komórkę życia religijnego i społecznego, gdyż do początku XIX w. pełniły rolę podstawowej jednostki w administracji państwowej. Ośrodki parafialne tworzyły centra, w których skupiało się życie religijne, kulturalne, społeczne i oświatowe danego terenu. Wbrew powszechnej opinii życie parafialne w średniowieczu wcale nie było całkowicie skleryalizowane. Aktywność świeckich była bardzo wielka, często znacznie większa niż dzisiaj. Rozbudzaniu tej aktywności służyły liczne bractwa religijne, które kultywowały pobożność i rozwijały ducha miłosierdzia. Religijny charakter miały również pozostające w ścisłym związku z parafiami cechy rzemieślnicze, gildie kupieckie i korporacje ‘zawodowe’.

Dyskusję nad początkami parafii w Polsce zapoczątkował profesor Władysław Abraham w rozprawie „Organizacja Kościoła w Polsce do połowy XII w.” Przyjął on tezę, że parafie w Polsce zaczęły powstawać w 2. poł. XII w. Początkowo katedra biskupia była jedynym kościołem „parafialnym” dla całej diecezji. Później ze względu na wzrastającą liczbą ludności biskupi przyznawali prawo chrztu innym kościołom poza katedrą. Stały się one kościołami⁷.

Stanowisko to zakwestionowali profesorowie Stosław Łaguna⁸ i Stanisław Zachorowski wychodząc z założenia, że „ecclesia” to kościół parafialny. Łaguna wyróżniał dwa etapy powstawania parafii: pierwszy okres kościołów grodów i możnowładców – kościoły posiadały uprawnienia parafii, ale bez terytorium, drugi okres – kościoły możnowładcze miały już uposażenie dla kapelana i własne terytorium i stopniowo otrzymywały inne uprawnienia parafii.

⁷ Zob. W. Abraham, *Organizacja Kościoła w Polsce do połowy XII w.*, Poznań 1962³.

⁸ S. Łaguna, *Pierwsze wieki Kościoła w Polsce*, Warszawa 1891.

Ks. Stanisław Kujot uważał, że istotną cechą parafii jest działalność duszpasterska – troska o zbawienie parafian. Organizacja zewnętrzna jest sprawą drugorzędną. Granice nie były wyznacznikiem istnienia parafii, bo było mało wsi. Według niego pod koniec XI w. było w Polsce 150 kościołów⁹.

Badacze Śląska – Michael i Bernard Panzram¹⁰, przesuwają początki parafii śląskich na przełom X/XI w, choć o sieci parafialnej mówią, że powstała dopiero wraz z kolonizacją niemiecką. Do 1200 r. – czyli do rozpoczęcia kolonizacji niemieckiej na Śląsku – Panzram doliczył się 24 kościołów, Michael – 250.

Osobliwą opinię w tym zakresie sformułowała Julia Tazbirowa – przyjmuje ona za istotę powstania parafii troskę duszpasterską „cura animarum”, ale uważa, że sieć parafii powstała dopiero w XII w.

Eugeniusz Wiśniowski uważa, że jurysdykcyjne okręgi duszpasterskie to sprawy drugorzędne. Przyjmuje, iż do końca XI w. istniała w Polsce większa liczba kościołów wiejskich – fundacji książęcej i możnowładczej.

Ośrodek lubelski – Szafrąński, S. Litak¹¹, B. Kumor¹², Jop, Grocholski – nawiązuje do ustaleń ks. Kujota. Biorąc pod uwagę liczbę kościołów w Polsce ustala, że XI w. to czas początków parafii, a ich liczbę wówczas szacuje na 150. Na Śląsku do początku XIII w. na tzw. prawie polskim założono 324 parafie. Do końca XII w. w całej Polsce z Pomorzem i Śląskiem istniało 800 – 1000 parafii, pod koniec XIV w. liczba ta wzrosła do 3500 parafii, przed zaś reformacją doliczono się w Polsce ok. 6500 parafii. Szeroko o sieci parafialnej w okresie przed reformacją pisze między innymi E. Wiśniowski¹³.

W okresie przedrozbiorowym w Polsce około 4000 parafii (obecnie przeszło 9600), we Francji w tym samym czasie było przeszło 40 000 parafii a w Niemczech – 17 000.

Funkcje zastrzeżone proboszczowi w okresie średniowiecza do czasów reformacji obejmowały tzw. przymus parafialny – parafianie mieli obowiąz-

⁹ Zob. S. Kujot, *Kto założył parafje w dzisiejszej diecezji chełmińskiej? Studium historyczne z mapą*, Toruń 1903.

¹⁰ Zob. B. Panzram, *Geschichtliche Grundlagen der ältesten schlesischen Pfarrorganisation*, Breslau 1940.

¹¹ S. Litak, *Struktura i funkcje parafii w Polsce*, w: *Kościół w Polsce*, t. 2, red. J. Kłoczowski, Kraków 1969.

¹² B. Kumor, *Początki organizacji parafialnej na ziemiach polskich*, RTK, R. 5:1958, z. 4, s. 113-115.

¹³ E. Wiśniowski, *Rozwój organizacji parafialnej w Polsce do czasów reformacji*, w: *Kościół w Polsce*, t. 1, red. J. Kłoczowski, Kraków 1969.

zek uczestniczenia w niedzielnej i świątecznej w kościele parafialnym, tu również mieli obowiązek przynoszenia do chrztu swoich dzieci – od XII w., spowiadania się, szczególnie przystępowania do spowiedzi wielkanocnej – według poleceń Soboru Laterańskiego IV każdy parafianin był zobowiązany do spowiedzi raz w roku około Wielkanocy u własnego proboszcza, w XIII w. przyjęły ten nakaz polskie synody. Papież Marcin IV w 1281 r. uchylił przymus parafialny w odniesieniu do zakonów zebrzących – franciszkanów i dominikanów, którym nadał przywilej spowiadania w okresie wielkanocnym bez zgody miejscowego biskupa. W swojej parafii musieli też parafianie przyjmować Komunię św. wielkanocną. Obowiązek ten w Polsce wprowadził w 1296 r. legat papieski Jan z Tusculum. Do praw parafialnych proboszcza należało również udzielanie sakramentu namaszczenia chorych, błogosławienia małżeństw – synod łęczycki 1295 nakazał głosić trzy zapowiedzi przedślubne, prawo przewodniczenia pogrzebom swoich parafian – już w XII w. nie wolno było proboszczowi grzebać obcych parafian, chociaż prawo parafialne strzegło prawa wolności wyboru miejsca pochówku zawarowanego w testamencie). Prawem i powinnością proboszcza było również błogosławienie gromnic, poświęcenie ziół a przede wszystkim pokarmów na stół wielkanocny.

Oslabioną przez reformację pozycję parafii i duszpasterzy parafialnych odrodziła i ugruntowała reforma Kościoła przeprowadzona na Soborze Trydenckim¹⁴ w XVI w. Parafia stała się wedle modelu trydenckiego miejscem głoszenia prawdy Bożej i rozwijania wśród wiernych intensywnego życia sakramentalnego. Potrydenckie synody lokalne podejmowały i rozwijały te polecenia soboru. Parafia stała się dzięki reformie trydenckiej stała się rzeczywistym miejscem uświęcania wiernych przez głoszenie słowa Bożego i posługę sakramentalną. Potrydencka posługa duszpasterska mocno akcentowała również wartość Mszy św. jako ofiary Chrystusa w życiu chrześcijanina. Oferta kaznodziejska parafii w okresie potrydenckim została znacznie rozszerzona i obejmowała odtąd nie tylko niedzielną i świąteczną katechezę i kazanie, ale również doroczne rekolekcje parafialne i misje ludowe głoszone w parafiach co kilka lat.

W okresie baroku, gdy popularną formą sprawowania władzy politycznej stał się absolutyzm oświecony, władcy państw, często określający się jako katolicy lub nawet arcykatolicy, usiłowali na bazie parafii ukształtowanej wedle modelu trydenckiego, zbudować własną administrację cywilną

¹⁴ *Dokumenty soborów powszechnych*, t. 4, (1511-1870), układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2005, s. 617-619, 755-759.

z proboszczem jako urzędnikiem państwowym na czele. Zachowując zasadniczo dotychczasowy model parafii całą posługę duszpasterską absolutyzm oświecony chciał i w dużej mierze to uczynił, podporządkować celom politycznym – dobry katolik, winien być uformowany na posłusznego władzy poddanego. Przejawem takiej formy absolutyzmu oświeconego był między innymi józefinizm, który w pewnych sytuacjach przetrwał do I wojny światowej¹⁵. W józefinizmie przepowiadanie słowa Bożego i posługa sakramentalna – zresztą w drobnych szczegółach określona przez władze austriackie co do formy, czasu i sposobu – miało służyć nie tylko uświęceniu wiernych ale, może nawet przede wszystkim doraźnym celom politycznym. Podobnie było i w innych krajach. Pozostając w obszarze ziem polskich wypada wspomnieć, że w zaborze rosyjskim parafia również miała służyć celom politycznym carskiej Rosji. Wprowadzanie do kancelarii języka rosyjskiego i usiłowanie wprowadzenia do nabożeństw tegoż języka miało służyć celowi rusyfikacji. Rząd pruski natomiast wypowiedział zdecydowaną walkę parafiom katolickim, w dużej mierze polskim na Śląsku, w Wielkopolsce, Na Warmii i Mazurach, przede wszystkim w ramach walki o kulturę świecką. Parafia była bastionem kultury chrześcijańskiej opartej o wartości wynikające z Ewangelii. W przypadku polskich parafii była też ostoja kultury polskiej, głęboko przecież przesiąkniętej duchem chrześcijańskim.

Oprócz prób upolitycznienia parafii w okresie budzenia się różnych ideologii w XIX w., począwszy od pozytywizmu, po dwudziestowieczne ideologie modernistyczne i liberalne, bardzo często związane z tajnymi ruchami masonskimi, wrogimi chrześcijaństwu i Kościołowi, instytucję parafialną zaczęto poddawać niewybrednej krytyce i ośmieszaniu. Parafia w wydaniu ideologów stała się synonimem ciemnoty, zacofania – ukuto nawet termin parafiańszczyzna, jako coś negatywnego, dzisiaj zaś również braku zrozumienia dla postępu, szeroko pojętego ekumenizmu, z którego niektórzy uczynili slogan i wytrych i braku tolerancji.

Wiek XIX., szczególnie jego 2. poł. i wiek XX był jednocześnie wiekiem wielkiego odrodzenia się pozycji i roli parafii. Powrócono do wypróbowanych środków duszpasterskich z okresu potrydenckiego – misje parafialne, rekolekcje, towarzystwa, bractwa i organizacje kościelne skupiające wiernych świeckich, nowe formy pobożności – przede wszystkim ożywienie pobożności eucharystycznej, rozpropagowanie kultu Najświętszego Ser-

¹⁵ Zob. I. Korzeniowski, *Zbiór przepisów odnoszących się do Kościoła i duchowieństwa katolickiego na podstawie Zbioru Ustaw Administracyjnych wydanych pod red. J. Piwockiego*, Lwów 1900.

ca Jezusowego itp. Na terenie Galicji a potem Małopolski wschodniej nastąpiło wielkie zagęszczenie sieci parafialnej za rządów biskupa przemyskiego św. Józefa Sebastiana Pelczara¹⁶, a w archidiecezji lwowskiej za rządów również świętego arcybiskupa Józefa Bilczewskiego. W okresie posoborowym, mimo trudnych warunków jakie stwarzał ateistyczny komunizm panujący w Polsce w diecezji przemyskiej, dzięki działalności bpa Ignacego Tokarczuka gęsta sieć parafialna stworzyła wiernym łatwość związku z parafią i bliskim kościołem parafialnym, a także dała możliwość wielkiego czynnego zaangażowania się w życie parafii poprzez budowę kościoła czy domu katechetycznego.

Mocna pozycja parafii przetrwała do Soboru Watykańskiego II. W wyniku liberalizacji w odniesieniu do roli parafii jako podstawowej jednostki wspólnoty Kościoła, a także na skutek nadinterpretacji wielu postanowień tegoż soboru przez kościelne kręgi liberalne i progresistowskie pomniejszona została rola parafii w życiu religijnym wiernych. Reszty dopełnił gwałtowny w okresie kryzysu posoborowego spadek liczby powołań kapłańskich. Na skutek tych okoliczności jak i osobiwej emancypacji laikatu na pierwsze miejsce przed parafię w wielu Kościołach lokalnych na zachodzie wysunęło się ruchy, stowarzyszenia organizacje kościelne. Niektóre z nich mocno akcentują wyższość charyzmatu w Kościele nad jego strukturami, a nawet hierarchicznością i wyraźnie odcinają się od związku z parafią. Instytucja parafii często pozbawiona własnego duszpasterza nie jest dzisiaj w stanie spełniać swych wcześniejszych zadań a także obronić swej pozycji wobec mody na niezidentyfikowanie się w życiu religijnym z parafią. Niestety w takich warunkach parafia staje się zwykłą instytucją usługową zapewniającą tzw. serwis duszpasterski w zakresie udzielania chrztu, asystowania zawieraniu małżeństw, co w dobie kryzysu małżeństwa i rodziny staje się również problematyczne. Zatem najbardziej pożądana posługa parafialną na Zachodzie stał się pogrzeb, którego w praktyce trudno byłoby komukolwiek odmówić.

W Polsce pozycja parafii nawet w obecnej chwili jest jeszcze silna – wynika to z kilku przesłanek: nadal duża liczba kapłanów i powołań kapłańskich, silny związek z parafią w okresie komunizmu oraz sposób wprowadzania reform soborowych przez prymasa Stefana Wyszyńskiego – chociaż i tu obserwuje się pewne symptomy „doganiania” Zachodu.

¹⁶ Zob. *Acta et statuta synodi dioeceseanae Premisliensisqam A. D. 1902 diebus 19, 20, 21, 22 Augustii*, Premisliae 1903; S. Krzywiński, *Działalność duszpasterska Józefa Sebastiana Pelczara biskupa przemyskiego w latach 1899-1924*, Przemyśl 2003.

SUMMARY

The Historical Development of Parishes in the Church

The entrance of Christianity to the countryside brought with itself important changes in the earlier structure of the church, based on how until then, in every county there was a leading bishop. In the countryside there had to be a correct organization and people had to help the church. Bishops in these parts of the country could not fully govern the way they were supposed to. With time, Presbyterians were called on to help. The final formal and legal shape of the parishes, mainly on the East was nominated by the Cesar Justynian the Great around the middle of the VI century. The negative effect was in the Germanic countries, especially in Franconia in the institutions of private parishes. By the end of the XII century, the process of building new parishes in Europe was completed. From the middle-ages parishes played major roles among the church and its' followers as well as the individual countries up until the beginning of the XIX century. The Reformation weakened the position of parishes and priests until they were strengthened by the Council of Trent. Discussions on the beginnings of parishes in Poland were started by Professor Władysław Abraham. The XI century was the time that parishes began to form in Poland. Before the partitioning of Poland, there were around 4000 parishes and currently there are 9600. The second half of the XIX century and first half of the XX century was a time of rebirth of the position and role of parishes. The strong positions of parishes lasted up until the II Council of the Vatican. The effect of liberalization considering the role of parishes as the most important part of the church, based on the over interpretation of many resolutions of the II Council of the Vatican by liberal groups, decreased the role of parishes in the lives of the faithful. The rest was finished by the decline in the number of new priests.